

О. Ю. Бобровська, доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
І. В. Шумік, аспірант кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ РЕГІОНАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В СОЦІАЛЬНИХ СФЕРАХ РЕГІОНІВ ЯК ШЛЯХ ЇХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Розкрито роль і значення інституціонального забезпечення інноваційного розвитку, форм і методів співпраці суб'єктів господарювання в соціальній сфері міст і регіонів, систематизовані види, напрями й пріоритети вдосконалення організаційно-правових форм партнерської співпраці та корпоративного способу її організації.

Раскрыты роль и значение институционального обеспечения инновационного развития, форм, методов сотрудничества субъектов хозяйствования в социальной сфере городов и регионов, систематизированы виды, направления и приоритеты совершенствования организационно-правовых форм партнерского сотрудничества и корпоративного способа ее организации.

The role and importance of institutional providing of innovation development are revealed. It is developed the forms and methods of cooperation between economic agents in the social sphere of cities and regions. Views, directions and priorities of organizational and legal forms of partnership and corporate mode of organization are systematized.

Ключові слова. Партнерство, організаційні форми, взаємозалежність, взаєморозвиток, співпраця, корпоративні відносини, корпоративне управління.

Вступ. У програмі національних стратегічних перетворень України задля забезпечення сталого економічного розвитку, збереження та розвитку людського і соціального капіталу визнається як самостійний напрям реформування соціальної сфери шляхом перебудови системи освіти й медичного обслуговування, системи соціальної підтримки та розвитку інноваційної діяльності міст і регіонів.

Важливим завданням здійснення запланованих реформ у соціальній сфері постає забезпечення сумісності й гармонізації соціальних цілей розвитку й інтересів усіх суб'єктів господарювання. Це завдання стосується всіх учасників соціальної дії в регіональному просторі та за його межами, які також потребують для свого розвитку інноваційних організаційних форм, схем і процесів їх реалізації.

Крім того, реформаційні заходи в соціальній сфері міст і регіонів повинні відображати загальнодержавну стратегію та політику соціального розвитку, реалізовувати їх і бути з ними сумісними. Левова частка таких заходів фінансується за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

Визначені Програмою стратегічних перетворень національної економіки орієнтири розвитку загострюють і проблеми побудови нової системи економічних та соціальних відносин, які являють собою прямі й зворотні зв'язки між суб'єктами господарювання і програмами, які здійснюються в їх об'єкто-суб'єктах. Без чіткого визначення, впорядкування та раціональної організаційної побудови системи відносин суспільний розвиток відбуватись не може.

© **О. Ю. Бобровська, І. В. Шумік, 2010**

Очевидно, що досягнення поставлених цілей розвитку країни не може здійснюватись і без зміни організаційно-управлінської інфраструктури соціальної сфери, організаційних форм і схем господарювання, без зміни змісту існуючих відносин між суб'єктами господарювання, владою і бізнесом, а також без участі останніх у процесах реструктуризації. Це спонукає до пошуку шляхів удосконалення організаційних форм господарювання, які можуть бути обрані як базові, в процесах реструктуризаційних перетворень.

На сучасному етапі у складі організаційно-правових форм суб'єктів господарювання поширюється мережа корпоративних структур, регіональних кластерів і корпорацій, асоціацій, союзів та інших видів організацій. При цьому починають переважати господарські зв'язки горизонтального типу. Організація процесів виробництва товарів і послуг, розподіл та споживання здійснюються за повної свободи суб'єктів господарювання з використанням діалогово-договірних форм організації співпраці. Це перетворює міста і регіони на самостійні суб'єкти ринкових відносин та потребує перегляду механізмів їх діяльності з урахуванням особливостей територіального устрою, специфіки відтворювальних процесів і процесів життєдіяльності. Ефективне вирішення зазначених питань потребує подальших досліджень і вдосконалення науково-методичного супроводу, а також використання прогресивної практики організації процесів суспільної діяльності.

Серед наукових праць, які присвячені проблемам соціально-економічного розвитку регіонів і муніципальних утворень важливе місце посідають праці А. Амоші, В. Бабаєва, В. Воротіна, В. Дорофійенко,

А. Мельник. Питання наукового обґрунтування та вибору організаційних форм співпраці порушуються в дослідженнях Н. Нижник, В. Мартиненко, М. Бесєдіна, Н. Мартиненко, Л. Федулової, А. Шегди, Ф. Хмеля та багатьох інших. Проблематиці стратегічного управління розвитку соціальних систем велика увага приділяється в працях Ю. Шарова, І. Хожило та ін.

Дослідженню корпоративного підходу в стратегіях ринкових перетворень присвячено праці В. Євтушевського, А. Сірко, О. Поважного, Г. Козаченко, А. Воронкової та багатьох інших. Проте науковці здебільшого оминають процеси інтегрованого системного розгляду взаємодії суб'єктів господарювання влади і бізнесу, теоретичних і практичних питань їх взаєморозвитку та взаємопідтримки і пов'язаних з ними поведінкових аспектів взаємодії та методологічних основ їх побудови. Обмеженість розгляду означених питань у напрямі створення організаційних основ і моделей співпраці суб'єктів господарювання в муніципальному та регіональному просторі обумовлює необхідність подальшого дослідження поставлених питань.

Постановка завдання. Виокремити види, розкрити роль і значення інноваційних організаційно-правових форм організації та взаємодії суб'єктів соціальної сфери, а також визначити види, напрями і шляхи їх подальшого розвитку.

Результати дослідження. Вирішальною передумовою радикального реформування економіки регіонів з метою підвищення їх сталості й динамічного розвитку є започаткування та розвиток нових, адаптованих і гнучких форм організації економічних і соціальних взаємовідносин між суб'єктами господарювання в ринковому середовищі регіонів. Відносини виникають на ґрунті спільних соціальних, економічних та інших інтересів і потребують сумісної праці щодо їх задоволення. Добровільне об'єднання соціальних груп для спільної продуктивної діяльності стає потужною силою розвитку суспільства. Тому в складі реформ організаційно-управлінське забезпечення економічного й соціального розвитку повинна зайняти чільне місце [7–9].

Вибір організаційно-правових форм організації, підприємств і їх комбінацій, системи їх економічної й соціальної взаємодії в соціальній сфері на місцевому рівні і принципів їх побудови не може відбуватись без урахування аналізу сутності і структури соціальних процесів, специфіки їх організаційно-управлінського, економічного, технологічного, інформаційного та інших видів забезпечення, їх взаємовпливу і взаємообумовленості. Основний склад процесів, притаманних соціальній сфері, їх призначення й характеристики, які слід враховувати при розробці та обґрунтуванні моделі організації й управління соціальною сферою території, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Види і загальна характеристика основних процесів соціальної сфери

Цілі існування і втілення соціальної сфери як цілісної системи в господарському комплексі країни	<ul style="list-style-type: none"> – Формування і розвиток соціального капіталу шляхом забезпечення якості соціальних процесів та їх результатів; – формування й розвиток соціальних складових корпоративних відносин та соціальних цінностей; – всебічне розкриття самореалізації творчого соціального потенціалу особистості і сутнісних сил людини, забезпечення соціальних потреб та інтересів суспільства; – підтримка в суспільстві соціальної злагоди, стабільності, соціальної цілісності та самовідтворюваного, самодостатнього рівня соціодинаміки і соціального прогресу
Завдання соціальної сфери	<ul style="list-style-type: none"> – Уточнення соціальних прав жителів; – створення переліку соціальних послуг, що формують соціальний ресурс; – проектування основних і забезпечувальних соціальних процесів і потоків ресурсів, що в них використовуються; – організація та забезпечення ефективного перебігу соціальних процесів; – формування системи стабільних соціальних складових корпоративних відносин у процесах виробничої, економічної, соціальної і політичної взаємодії як обміну соціальними цінностями та їх спільне використання і збагачення; – розробка та впровадження корпоративних соціальних нормативів – соціальних норм і регуляторів соціального життя, стимулювання мотивації їх досягнення
Основні процеси соціальної сфери	Охорона здоров'я і лікування всіх верств населення, загальна освіта й забезпечення якості освітніх послуг, художня освіта і якість послуг з естетичного виховання, соціальне страхування, фізичний розвиток, заняття фізичною культурою, охорона праці і трудових прав населення
Забезпечувальні, організаційно-управлінські	<ul style="list-style-type: none"> Потокова структура процесів створення соціальних послуг: – створення й узагальнення соціальної інформації в

процеси	інформаційному полі корпоративного управління соціальною підсистемою міста; – формування та забезпечення руху фінансових і матеріальних ресурсів для перебігу соціальних процесів; – налагодження руху трудових потоків (професійна взаємопов'язана і взаємодоповнювальна діяльність людей щодо створення та надання соціальних послуг); – побудова комунікативних зв'язків і потоків соціальних взаємовідносин, їх організаційно-економічне забезпечення
Організаційно-правові форми підприємств та організацій соціальної сфери	Соціальні неприбуткові корпоративні об'єднання, соціальні асоціації, соціальні кластери, муніципальні соціальні організації, добровільні громадські організації, спілки, рухи й інші форми соціального партнерства з питань створення послуг та реалізації соціальних прав жителів громади

Цільові та процесно-функціональні складові організації соціального життя суспільства для власного функціонування потребують відповідного і повного ресурсного забезпечення, що також являє собою складне завдання в умовах реально існуючих ресурсних обмежень у країні. Останнє не може бути вирішальним без концентрації спільних зусиль та інтеграції можливостей раціонального забезпечення перебігу соціальних процесів у просторі соціального життя й соціального забезпечення жителів регіонів. Це зумовлює поступовий перехід від управління й організації господарських взаємовідносин розрізненими соціальними структурами, які сформовані на принципах поділу і спеціалізації робіт у межах окремих напрямів професійних знань, специфічних технологій та навичок, до побудови регіональних соціальних систем, підсистем і соціальних регіональних комплексів, що створює нові можливості різних соціальних сфер, а відповідно, й інтегрованої сукупності взаємовідносин між підсистемами та суб'єктами корпоративної соціальної дії [2, 269].

Можливості застосування зазначеного підходу обумовлюються єдністю інтересів і прагнень різних соціальних груп суспільства та його членів, а також об'єктивною необхідністю конструктивного співробітництва задля їх задоволення [3, 215]. Це породжує нову ідеологію і розвиває форми й методи узгодження спільних дій, співпраці та партнерства як інтегруючого елемента в подальшому розвитку суспільства.

Партнерство та його різновиди як суспільні явища в соціальній сфері міст можна розглядати в ролі організаційного способу побудови специфічної форми організації соціальних, економічних та інших видів відносин у напрямі співробітництва і співпраці, обумовлених збігом інтересів, з метою їх досягнення й отримання позитивних результатів. Серед організаційних форм існуючих видів партнерства розрізняють асоціації, альянси, товариства, союзи тощо, які створюються на принципах законності, добровільності, рівноправності учасників, паритету їх інтересів, взаємоповаги та взаємних поступок заради досягнення спільних цілей [4, 147].

Основними суб'єктами партнерських відносин у соціальній сфері можуть бути окремі соціальні групи населення, представники професійних шкіл, територіальна громада, влада, представники бізнесу, держава та інші, які в економічному й соціальному житті суспільства є самостійними, а також відносно незалежними від влади організаціями.

Напрями партнерства в містах і регіонах можуть охоплювати практично всі сфери людської життєдіяльності. На рис. 1 узагальнено найбільш прийнятні види соціального партнерства та організаційні форми об'єднань учасників і суб'єктів партнерських відносин.

Різноманіття господарських структур і процесів у соціальній сфері з метою досягнення стратегічних цілей соціального розвитку програм і планів реалізації реформування економіки України формує умови появи нових і впорядкування наявних відносин у цій сфері, а також у її внутрішньому й зовнішньому середовищі, як соціального чинника й невід'ємного елемента процесів розвитку суспільства [5, 23].

Організація діяльності та розвитку соціальної сфери регіонів у межах інституту регіонального партнерства, що обґрунтовується в наведених організаційних формах і схемах соціальної взаємодії, здійснюється в контурах саморегуляції діяльності їх населення, що сприяє появі соціального елемента корпоративізму. Цей елемент являє собою тип соціальних відносин на ринку, нову філософію і нову управлінську технологію, механізми об'єднання осіб і колективів, суб'єктів господарювання місцевої влади та бізнесу, що прагнуть до соціального спільного розвитку на основі рівноправ'я й демократичності, шляхом об'єднання ресурсів, спільних знань, спільної виробленої соціальної поведінки, навичок діяльності і породжених ними корпоративних прав, пов'язаних з їх соціальним добробутом та розвитком [6, 125].

Рис. 1. Види соціального партнерства та організаційно-правові форми об'єднань учасників і суб'єктів партнерських відносин

Корпоративний характер партнерства в соціальній сфері дає можливість використовувати в управлінні її розвитком модель корпоративного управління або її окремі складові та принципи корпоративного управління. Організаційна культура корпоративних відносин, моделі організаційних структур органів управління самоорганізаційними об'єднаннями, механізми корпоративного управління та інші складові корпоративного управління мотивують бажання до спільної праці, підвищують компетенцію територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування і розвивають його демократичні засади.

Висновки. Ключовим питанням економічних реформ в Україні, реформування економіки регіонів на інноваційних засадах є інноваційна структурна перебудова та розвиток організаційних форм, схем і методів господарювання, вибір дійових механізмів реструктуризації, побудова раціональних зв'язків та поведінкових форм співпраці суб'єктів ринкового середовища.

Інноваційного розвитку не може бути без дійових заходів з активізації використання людського потенціалу і його включення до розв'язання проблем розвитку. Це і є проблемою організаційного та правового зміцнення системи господарювання в соціальній сфері, яка продукує і розвиває людський капітал.

Включення людей в інноваційну діяльність базується, з одного боку, на підвищенні розуміння того, що власні проблеми можуть бути розв'язані ними самими, а з іншого – на створенні реальних умов для їх участі у творчих процесах життєдіяльності [4, 147]. Одним із дійових шляхів є об'єднання людського потенціалу в межах інституту регіонального партнерства. Просторова інтеграція людського капіталу та його ефективне використання здатні суттєво підвищити стійкість соціального й економічного розвитку регіонів за рахунок узгодженої плідної співпраці жителів, влади, бізнесу та окремих осіб.

Традиційні схеми організаційної побудови суб'єктів господарювання і систем управління в соціальних сферах міст і технології формування управлінських впливів вичерпали свої можливості і вже слабо спрацьовують у процесах формування й забезпечення соціальних цілей розвитку суспільства в ринкових умовах. Необхідні нові методологічні підходи до створення організаційної та управлінської інфраструктури, побудови процесів вироблення соціальних послуг і задоволення потреб громадян, яким були б властиві гнучкість і швидка адаптація до змінюваних умов навколишнього середовища [7, 93].

Методологічні й нормативно-законодавчі підходи до розв'язання цієї проблеми повинні мати системний, комплексний характер, охоплювати всі системотвірні елементи формування та функціонування соціальної сфери. Їх склад має враховувати стратегічні цілі й концепції керованого розвитку соціальної сфери, спиратись на обґрунтовані моделі розвитку, організаційно-правові форми побудови суспільної праці, завдання, функції, методи та механізми їх досягнення, а також інший управлінський інструментарій [8].

Функціонування соціальної сфери в умовах розвинутого інституту соціального партнерства об'єктивується в різних організаційних системах і формах соціальної взаємодії, що сприяють самореалізації інтересів, можливостей та вподобань жителів муніципальних утворень, влади й бізнесу.

Партнерство в соціальній сфері спирається на людей, які бажають допомогти самі собі в досягненні власних цілей. Воно створює атмосферу корпоративної взаємодії, в якій успішно можуть використовуватись ідеї соціального корпоратизму й корпоративних відносин. При цьому корпоратизм визначається як соціально-економічний спосіб господарювання, який здатен активізувати людський фактор і мотиваційний механізм його залучення в процеси розвитку регіонів. У цьому випадку їх можна розглядати як складні соціально орієнтовані територіальні системи господарювання, що потребують суттєвого зміцнення й нарощування позитивної динаміки розвитку за рахунок повного використання потенціалу територіальних одиниць на різних рівнях їх соціальної структуризації. Провідне місце і роль корпоратизму в регіональному розвитку доцільно використовувати за напрямками:

- розвиток корпоративних, соціальних, економічних та інших відносин в усіх процесах життєдіяльності регіону як інтегруючого й демократичного чинника його розвитку;
- використання принципів корпоратизму й організаційної культури корпоративних відносин, адаптованих до управління соціальними системами;
- зміцнення й конкретизація соціальних прав громадян, соціальних об'єднань та організацій;
- корпоративне управління процесами створення соціальних послуг і корпоративними зв'язками, що об'єктивно існують між суб'єктами-об'єктами і різними інституціями на території регіонів, регулюються та контролюються органами місцевого самоврядування. Це створить потужну базу для започаткування інноваційної практики управління, залучення партнерів з різних секторів громади до розв'язання економічно важливих питань розвитку територій, а також стане невіддільною складовою поточної політики та процесу прийняття рішень.

Вищезазначене обумовлює необхідність започаткування партнерства міст та регіонів і створення в системі регіональної влади органу (комітету, дирекції) організації корпоративного партнерства з відповідними повноваженнями й відповідальністю за організацію та розвиток організаційних форм, методів співпраці та взаємодії в системі місцевого самоврядування.

Література

1. Програма економічних реформ (громадські обговорення). – Д. : Дніпропетр. ОДА, 2010. – 131 с.
2. Козаченко Г. В. Основи корпоративного управління / Козаченко Г. В., Воронкова А. Е., Коренєв Е. Н. – Луганськ : Вид-во СНУ, 2001. – 480 с.
3. Мельник А. Ф. Управління розвитком муніципальних утворень: теорія, методологія, практика : монографія / А. Ф. Мельник, Г. Л. Монастирський. – Т. : Екон. думка, 2007. – 476 с.
4. Сірко А. Б. Корпоративні відносини в перехідній економіці: проблеми теорії і практики : монографія / Сірко А. Б. – К. : Імпекс, 2004. – 414 с.
5. Воротін В. Є. Формування системи державного регулювання національної економіки в умовах глобальних ринкових трансформацій : автореф. дис. на здобуття д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Валерій Євгенович Воротін ; НАДУ при Президентові України. – К., 2003. – 37 с.
6. Бобровська О. Ю. Корпоративне управління в місцевому самоврядуванні : монографія / Бобровська О. Ю. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2008. – 284 с.
7. Бабаєв В. М. Управління міським господарством: теоретичні та прикладні аспекти : монографія / Бабаєв В. М. – Х. : Магістр, 2004. – 204 с.
8. Федулова Л. І. Корпоративні структури в інноваційній діяльності: світовий досвід і можливості для України / Л. І. Федулова // Екон. і прогнозування. – 2004. – № 4. – С. 9–27.